

Деснянсько-Старогутського - 15,7%, Святі Гори - 6,5%, замість 20% від загальної площі парку; площа регульованої рекреації Дворічанський - 23,0% замість 35+%).

5 група – 4 парки (Гомільшанські ліси, Залісся, Подільські Товтри, Ужанський) характеризуються повною невідповідністю фактичних площ зонування нормативним. Усі три парки мають значне перевищення площ господарської зони (Гомільшанські ліси - 75,5%, Залісся – 71,1%, Подільські Товтри – 94,1%, Ужанський – 70,7%) за рахунок інших функціональних зон.

6 група з 4-ох парків (Синевир, Яворівський, Кам'янська Січ, Шацький) не була проаналізована через різницю загальної площі та площі функціональних зон, наданої у відкритих джерелах та на офіційних сайтах.

Нажаль третина НПП України не надають (або не мають) затвердженої схеми організації території із вказаними площами функціональних зон, що ускладнює природокористування і збереження ландшафтного і біорізноманіття в них.

Проведене дослідження показало, що існують певні суперечності між теоретичними підходами до організації зонування територій НПП та практикою їх реалізації. З одного боку, нормативна база передбачає чіткі критерії розподілу територій парків на зони; з іншого боку, у багатьох випадках спостерігається невідповідність реальних площ функціональних зон нормативам, відсутність актуальних даних про зонування, а також недостатній рівень обґрунтування такого поділу. Це створює проблему – суперечливу ситуацію між необхідністю збереження природних комплексів відповідно до затверджених стандартів та фактичною практикою управління територіями НПП. Поряд з тим, не відпрацьовані механізми моніторингу цієї невідповідності. Існуючі суперечності заважають забезпеченню природоохоронного режиму НПП та ефективному рівню управлінської діяльності в цих природоохоронних установах.

Список використаних джерел:

1. Xifa Song, Yuting Wu, Siyu Chen, Le Wang, Diechuan Yang, Wei Zhang, Nan Liu. A framework for functional zoning of national parks based on biocultural diversity assessment / Global Ecology and Conservation Volume 51, June 2024, e02877. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2024.e02877>.
2. Ferretti-Gallon K., Griggs E., Shrestha A., Wang G. National parks best practices: lessons from a century's worth of national parks management. *Int. J. Geoheritage Parks*, 9 (3). 2021, pp. 335-346, URL: [10.1016/j.ijgeop.2021.05.004](https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2021.05.004)
3. Kosmaryandi N. , Basuni S. , Prasetyo L.B. , Adiwibowo S. New idea for national park zoning system: a synthesis between biodiversity conservation and customary community's tradition. *J. Manaj. Hutan Trop. (J. Trop. For. Manag.)*, 18 (2) (2012), pp. 69-77, URL: [10.7226/jtfm.18.2.69](https://doi.org/10.7226/jtfm.18.2.69)
4. Планування та забудова територій. ДБН Б.2.2-12:2019. URL: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/07/DBN-B22-12-2019.pdf>.
5. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/oberihaymo/pryroдно-zapovidnyy-fond/>.

КУЛЬТУРНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІНИ ГЕОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ У ХХ–ХХІ СТ. (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ МІСТ)

Ярослав МАРИНЯК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна

Abstract. *The article discusses the main cultural and geographical approaches to the study of renaming: critical toponymic, palimpsest, and geoconceptual. The renaming of geographical objects is a complex interdisciplinary problem that has a cultural and geographical dimension. Therefore, given the complex, multifaceted, often contradictory nature of the phenomenon under study, the presence of political, historical, social, and, of course, cultural aspects (both in the anthropological and “branch” sense of the concept of culture), the research methodology is simply obliged to be interdisciplinary. As a component of cultural geography, critical toponymy studies the issues of toponymic politics, that is, the formation of praxeological application of the theory. The transition of politics into cultural anthropology makes it possible to turn decommunization into de-*

Russification, as well as to get rid of the legacy of totalitarianism through the destruction of imperial Russianness. The first works on toponymy using the conceptual framework of critical geography appeared in the English-speaking academic environment in the 1980s. During this period, the study of place names moved away from traditional research toward a critical understanding of the socio-political and symbolic role of place names, the politics of nomination and its political results, as well as related socio-economic and other processes. In the 1990s and 2000s, the number of publications in the field of critical toponymy increased due to the theoretical and methodological expansion of the field of research and the use of examples from different regions of the world. The works of geographers based on the application of critical social theory have brought significant progress in explaining the motivations and values involved in the nomination process, in understanding other socio-cultural and political processes involved in the "creation, overthrow and revision" of place names. Particular attention was paid to the cultural politics of naming geographical objects, such as who controls the nomination process and who does not. The experience of the countries of Central and Eastern Europe, where the relevant processes took place, was used for comparative analysis.

Key words. *Cultural and geographical approaches, geocultural space.*

Після проголошення незалежності України прийшов час вирішувати питання ліквідації колоніальної спадщини у назві поселень. Слід відзначити, що цей процес проходив імпульсивно, тобто оголошувались, активізувались одні завдання однак втілення не набувало чинності. Політика в культурній спадщині знаходилась у фарватері політичних процесів, які у свою чергу проходили зміну політичної свідомості.

Від весни 2015 року декомунізація стала однією з найпопулярніших тем в українських ЗМІ, предметом регулярних гарячих дискусій не лише для політиків та журналістів, але й для політологів, істориків, культурологів та діячів культури. Однак доречно передусім з'ясувати сенс цього терміну, чи, власне, окреслити різні значення, що надаються йому в сучасній Україні, адже без цього неможливо виразно окреслити об'єкт нашого дослідження.

У вузькому сенсі, декомунізацією сьогодні зазвичай називають впровадження так званих «декомунізаційних законів», ухвалених Верховною Радою України 9 квітня 2015 р. Це – Закони України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» (№ 314-VIII), «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 рр.» (№ 315-VIII), «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» (№ 316-VIII), «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (№ 317-VIII).

Вступ. Перейменування є культурно-географічною проблемою, тому важливо опиратися на підходи до дослідження цього питання. У вітчизняній географії часто недооцінюють роль нематеріальних чинників в зміні географічного простору. Між тим події останніх десятиліть показують усю потужність культурно-інформаційної дії на пострадянський простір і тому виникає завдання позбутися колоніальної спадщини радянського союзу. Особливо актуальними ці питання є після 2022 р., коли змістився тренд із політичного на культурно-географічний феномен.

Перейменуваннями географічних об'єктів є складною міждисциплінарною проблемою, у якої є і культурно-географічний вимір. Тому, з огляду на складний, багатогранний, часто суперечливий характер досліджуваного явища, наявність у ньому політичних, історичних, соціальних і, звичайно ж, культурних аспектів (як в антропологічному, так і в «галузевому» розумінні поняття культура), методологія дослідження просто зобов'язана бути міждисциплінарною.

По-перше, зміни імені місця може відбуватися за ініціативою соціальної, або етнічної групи. Це важливий аспект зміни геокультурного простору «знизу». По-друге, зміна назви міста призводить до зміни назви міського співтовариства і, як наслідок, до складання нової ідентичності.

Подальший розвиток цього процесу призводить до формування нового стану міського ландшафту. По-третє, масові (множинні) перейменування, ініційовані новими політичними елітами, трансформують геокультурні простори країн, закладаючи основу для нових - національних - картин світу. У цьому ж напрямі «працюють» перейменування на культурних кордонах країн чи регіонів.

У дослідженнях змін геокультурного простору під впливом перейменувань географічних об'єктів і зміни просторових культурних кодів оформилося три культурно-географічні підходи, які взаємодоповнюють один одного: критико-топонімічний, геоконцептуальний і палімпсестний.

Як складова культурної географії критична топоніміка вивчає питання топонімічної політики, тобто формування праксеологічного застосування теорії. Перехід політики в культурну антропологію дає можливість перетворити декомунізацію на дерусифікацію, а також позбутися спадщини тоталітаризму через знищення імперської російськості. Особлива увага зосереджена на питаннях символічного спротиву та соціальної справедливості, комерціалізації права на нові географічні назви, на проблеми політичних технологій.

Перші праці з топоніміки з використанням концептуальних критичної географії появились у англomовному академічному середовищі в 1980-х роках. У цей період вивчення географічних назв відійшло від традиційних досліджень у бік критичного осмислення соціально-політичної і символічної ролі топонімів, політики номінації та її політичних результатів, а також пов'язаних з нею соціально-економічних і інших процесів.

Тут слід виділити праці соціального географа М. Азарьяху (Університет Хайфи, Ізраїль), що опублікував серію досліджень по критичному аналізу політики урбаномінації на прикладі міст Німеччини, Австрії та Ізраїлю різних періодів, де були виділені дві ключові функції урбаномінів – орієнтаційна утилітарна й символічна комеморативна. Він також відмічав, що міська географічна номенклатура служить цілям правлячого політичного режиму, і, використовуючи назви вулиць, влада може впровадити «офіційну версію минулого в семіосферу», де, таким чином, «минуле створюється сьогоденням» [1].

У 1990-2000-х рр. кількість публікацій в руслі критичної топонімії зростає у зв'язку з теоретико-методологічним розширенням поля досліджень та використанням прикладів з різних регіонів світу. Праці географів, побудовані на застосуванні критичної соціальної теорії, принесли значні успіхи в поясненні мотивацій та цінностей, включених в процес номінації, до розуміння інших соціокультурних і політичних процесів, залучених «в створення, повалення й ревізію» географічних назв. Особливу роль в становленні культурологічних теорій. Далі з'явилися нові дослідження в області критичної топонімії, сфокусовані на питаннях націоналізму, колоніалізму і постколоніалізму, політики самовизначення, а також простору громадської пам'яті. Особлива увага приділялася питанням культурної політики найменування географічних об'єктів, таким, наприклад, як хто контролює процес номінації, а хто ні. Сучасні дослідники шукають шляхи реполітизації топоніміки.

На сьогодні відомо п'ять категорій критичної топоніміки, які застосовуються при дослідженнях, а саме у англomовному середовищі :

- постперехідні (перейменування унаслідок зміни влади або політично-економічного ладу;
- колоніальні та постколоніальні (топонімічна політика в колоніях та створення нових держав);
- постконфліктні та примирення (наприклад, топоніми ПАР після падіння системи апартеїду);
- політичній економії та соціальній справедливості (наприклад, комерціалізація топоніміки);
- влада, незалежність і міжнародні відносини (питання використання таких топонімів, як Мальвінські і Фолклендські острови).

Сутністю критичної топоніміки є формування топонімічного простору тобто створення нового геокультурного простору.

В Україні є серйозні напрацювання з критичної топоніміки, які представлені працями Gnatiuk O., Melnychuk A. (2020); Лабінська Г. (2016); О. Шаблія (2019) та несуть нові погляди на топоніміку України у контексті світової топонімічної науки.

У рамках палімпсестного підходу перейменування розглядається не просто як культурний артефакт, але як важливий механізм формування нового стану міського ландшафту [2]. З новим ім'ям міста складається і нове ім'я городян, нова міська історія і нова ідентичність міського співтовариства. Колишні імена міста часто актуалізуються в нових політичних і бізнес-ситуаціях, що дозволяє вибудовувати нові проекти міського розвитку.

Геоконцептуальний підхід до перейменувань націлений на дослідження нових геокультурних просторів та механізмів їх формування. Під концептуалізацією геокультурного простору розуміється системна культурна інновація, націлена на створення нової географічної картини світу [2]. Вона є процесом свідомого конструювання за допомогою нових просторових культурних кодів нового культурно-географічного простору. Після надбання незалежності багато країн здійснюють концептуалізацію їх геокультурних просторів. Це сталося, наприклад, в результаті масових перейменувань назв балтійських міст в першій третині XX ст.: німецькі назви міст були замінені на національні. В результаті формуються нові геокультурні простори. У таких випадках, при повній зміні просторового культурного коду попередній пласт історії країн «стирається». Такі ситуації, коли масові перейменування спрямовані на прикріплення національної мови до національної території шляхом виключення іноземних топонімів деякі дослідники вважають топонімічною чисткою простору.

Це наочно демонструє необхідність розглядати сучасний процес перейменування в Україні в ширшому контексті суспільної культурної трансформації, охоплюючи аналізом не лише дії безпосередніх (політичних чи політизованих) чинників та їх прямі наслідки, а й світоглядне підґрунтя і культурний ґрунт, що з нього «виростають» такі дії й така їх рецепція різними групами суспільства.

Джерельна база та методи дослідження складається з кількох основних масивів. Головними джерелами для дослідження декомунізації як державної політики, а також процесу їх практичного впровадження мають стати, безперечно, самі чотири «декомунізаційні закони» й супутні правові документи, що з'явилися в ході їх розгляду у т.ч. Декомунізаційні закони були відображенням настроїв суспільства [5-8].

Ще одним важливим джерелом відомостей про процес декомунізації в різних регіонах України стали численні новинні повідомлення електронних та друкованих ЗМІ, матеріали громадських кампаній що виникали в ході цього процесу (петиції, відкриті листи, заяви, дискусії в соціальних мережах). Опубліковано також чимало досліджень, де тема декомунізації не є головною, а розглядається як один із складників ширшого процесу, що його наслідком стали ті чи інші зміни в «історичній свідомості» українського суспільства.

Для компаративного аналізу були використано досвід країн Центрально-Східної Європи, де проходили відповідні процеси. Цей процес вже має історію: це історія Центрально-Східної Європи, Балкан і країн Балтії, у яких те, що ми називаємо «декомунізацією», тривало від початку 1990-х років. Зазвичай цей процес включав відкриття архівів спецслужб, у деяких країнах – люстрацію, топографічні (sic) перейменування, перегляд історії з наголосом на те, що комунізм був неприродним явищем для східноєвропейських націй.

Натомість інша значна частина українського суспільства, а також політичних, культурних, наукових еліт уже з перших днів незалежності України намагалася повторити у нас те, що раніше зробили західні сусіди – усунення комуністичних пам'ятників і топонімів, засудження злочинів тоталітарного режиму, навіть люстрацію. Зауважу: тоталітарне минуле є не єдиною (а може, й не головною) перешкодою для розвитку України, а настрої очікування декомунізації в українському суспільстві 2014 року, безперечно, були, але не панували. Однак ці уточнення не є запереченням важливості проблеми.

З огляду на практичну неможливість усебічно проаналізувати в межах цієї праці увесь

широкий процес декомунізації в Україні, наново актуалізований подіями «Революції гідності», далі ми зосередимося головним чином на аналізі процесу прийняття та практичного впровадження «декомунізаційних законів» від 9.04.2015 року, а також – на впливі цієї діяльності на суспільні уявлення про історичне минуле, про культурну спадщину України, на колективні ідентичності.

Той процес, що його ми називаємо декомунізацією, викликав чимало суспільної уваги, активну теоретичну та політичну рефлексію ще до того, як «декомунізаційні закони» набули чинності. Відтоді про українську декомунізацію вітчизняними й зарубіжними науковцями та різноманітними експертами опубліковано вже десятки праць, сотні дописів та інтерв'ю у ЗМІ.

У якості джерел інформації є картографічні матеріали, топонімічні довідники, офіційні документи країн Центрально-Східної Європи. Вибір часових рамок дослідження (XX–XXI ст.) пов'язаний з наміром зафіксувати дорадянський, радянський та пострадянський стан культурно-географічного простору.

Типи перейменувань. Сфера топонімії є не лише міждисциплінарною областю досліджень, але і важливою складовою політики будь-якої держави; при цьому топонімічна – ширше ономастична – політика країни спирається на державну ідеологію. Тому географічні назви змінюються як в силу природних(мовних, природних, соціокультурних) причин, так під впливом ідеологічних та політичних установок. У дослідженні перейменувань необхідно відповісти на важливе теоретико-методологічне питання «Що вважати перейменуванням?». У цій роботі під перейменуванням розуміється будь-яка офіційна зміна імені місця (навіть, якщо міняється тільки одна буква).

Спираючись на положення геоконцептуального підходу, усі перейменування географічних об'єктів можна розділити на дві великі групи – концептуальні, в основі яких лежать ідеологічні установки та політичні ідеї, і неконцептуальні. Серед неконцептуальних перейменувань виділяються два типи – перейменування немилозвучних та частотних назв і «формальні» перейменування. Що стосується частотних назв, необхідність їх перейменування очевидна: вони не сприяють створенню оригінального образу місця та утрудняють ідентифікацію його жителів. Часто непросто відрізнити «формальні» перейменування від концептуальних, особливо в ситуації мікрозмін топоніма, наприклад, Черновіци – Чернівці, Тарнополь – Тернопіль. У таких випадках потрібно спеціальне дослідження, щоб зрозуміти мотиви і причини перейменування.

Виділяється три типи концептуальних перейменувань географічних об'єктів, що репрезентують різні культурно-географічні ситуації: країн, регіонів та локальних. Концептуальні перейменування країн – повсюдні, або масові площадкові, перейменування, що охоплюють територію усієї країни та формують новий геокультурний простір. Вони пов'язані з ідеологічно побудованою топонімічною політикою держави. Мета таких перейменувань – створення не лише нових сенсів та нових образів окремих місць, але й новою – національною інтерпретацією історії країни, яка б відповідала новій ідеології; при цьому на основі нового (оновленого) геокультурного простору це зробити набагато простіше. Вважається, що для більшості постсоціалістичних країн були дві ідеологічні хвилі масових перейменувань, радянська і сучасна національно орієнтована, а в колишній НДР – три: нацистська, соціалістична і «демократична». Але реальна картина набагато складніша.

Концептуальні регіональні перейменування характерні для спірних і потенційно спірних між державами територій. Такий механізм перейменувань можна назвати лінгвістичною націоналізацією для Молдови. У цьому та інших подібних прикладах держава здійснює масові перейменування на непідконтрольних йому територіях на основі державної мови. Концептуальні локальні перейменування відбивають локальні культурно-географічні ситуації. Про мотиви перейменувань. Серед основних мотивів перейменувань виділяються наступні: статусні, національні перейменування, дерадянізація і дерусифікація простору, «нова русифікація» простору.

Статусні перейменування є різновидом ідеологічно мотивованих перейменувань.

Один з найпоширеніших мотивів – впровадження національних назв на державній мові. Нові назви, з одного боку, вказують на нову державну і/або ідеологічну приналежність конкретній території, з іншого боку, відображають етнокультурні пріоритети нової державної ідеології. При цьому такі дії часто мотивують як актуалізація національних топонімів або як повернення «історичних назв».

Зміна геокультурного простору країн Балтії в XX-XXI ст. Балтійський регіон пострадянського простору включає три країни – Естонія, Латвія і Литва. За цей період перше масове перейменування балтійських міст і внутрішньоміські перейменування доводиться на 1917-1920 рр. у зв'язку із створенням нових національних держав. Цікаво, що при перейменуваннях у ряді випадків зберігалися семантичні значення топонімів. Оскільки між двома світовими війнами країни існували як незалежні, національні назви міст закріпилися в суспільній свідомості.

У XX ст. країни регіону випробували ще декілька хвиль концептуалізації свого простору. У 1939-1940 рр. незалежні держави оголошуються республіками у складі СРСР. Наступна хвиля перейменувань пов'язана з німецько-нацистською окупацією, яка супроводжувалася корінною переробкою політичного та культурного просторів. З 1941 р. всюди містам регіону повертаються німецькі дореволюційні назви. Після відходу німецьких військ в 1944 р. балтійські держави знову стають радянськими, і здійснюється повернення довоєнних (естонських, латиських, литовських) назв міст.

Для дослідження трансформації геокультурного простору у пострадянський період було розглянуто: в Латвії 23 об'єкти, в Литві – 10 об'єктів і в Естонії – 15.

Зміна геокультурного простору країн Центрально-Східноєвропейського регіону (Західна Україна, Західна Білорусія), «прожили» свою історію, що відрізняє їх від інших регіонів.

Для України як великої держави розглянемо зміни топонімії лише обласних центрів. Упродовж останнього століття половина обласних центрів України змінювала свої назви. За цей період основними процесами зміни геокультурного простору країни були радянізація, дерадянізація та українізація простору. Також можна відмітити історичну циклічність перейменувань, пов'язану з іноземними завоюваннями території.

Перша хвиля радянізації регіонального простору здійснювалася, як і на усій території радянської держави, відповідно до взаємодоповнюючих один одного принципами: знищення царської топонімічної спадщини та насадження нового радянського. Олександрівськ, Єлизаветград, Катеринослав. При цьому радянська влада намагалася витримувати регіональний підхід, називаючи міста на честь комуністичних лідерів, що мають відношення до цього регіону або міста. Тому Єлизаветград хоч і ненадовго стає Зіновєвськом, Маріуполь – Ждановим, а Луганськ – Ворошиловградом.

У часи нацистською окупації Львову повернули німецьку назву – Лемберг, Ужгороду – Унгвар, а Сталіно (нинішній Донецьк) – Юзівкою.

Цікаво, що перша хвиля дерадянізації усього простору СРСР, включаючи і Україну, ініційована самою радянською владою. Вона була оформлена законодавчо у вигляді Указу Президії Верховної Ради СРСР, в якому заборонялося привласнювати географічним об'єктам імена живих людей (Ворошиловград знову стає Луганськом). Проте саме цей Указ стимулював другу хвилю радянізації простору в 1970-80-гг., коли великим та малим містам стали привласнювати імена радянських лідерів, що померли. На цьому етапі в 1970 р. вже після смерті К. Ворошилова другий раз привласнюють його ім'я.

Перебудова породила другу хвилю дерадянізації простору СРСР. В Україні перейменовували два обласних центри – Жданов та Ворошиловград.

На тлі процесів радянізації / дерадянізації на території України можна виділити три хвилі українізації – в 1920-60-і рр., за часів перебудови і у наш час. Процес українізації культурного простору в післявоєнний період на Західній Україні здійснювався паралельно з процесом розмивання польської культурної спадщини. Приміром, Тернополь в 1944 р., став Тернополем. Інший приклад деполонізації й українізації – перейменування названого по

імені польського гетьмана Станіслава Потоцького міста Станіславова (польський варіант назви міста) спочатку в Станіслав, а пізніше в Івано-Франківськ.

І, нарешті, третя хвиля українізації простору України, що системно охопила усі ієрархічні рівні простору, - внутрішньоміський, міський, районний і обласний, пов'язана з прийняттям ряду нормативних актів. Серед них широкий громадський резонанс, що мав, Закон України "Про засудження комуністичного і націонал-соціалістичного(нацистського) тоталітарних режимів і замкнете пропаганди їх символіки", в якому радянська символіка, включаючи внутрішньоміські назви і пам'ятники, прирівнюється до нацистських. Реалізація Закону на обласному рівні привело до перейменування в 2016 м. Дніпропетровська в Дніпро, а Кіровограду – в Кропивницький.

Основні віхи перейменувань на території Молдови в цілому схожі з сусідніми країнами. Специфіка полягає в румунізації топонімічної спадщини, коли Молдова входить до складу Румунії, і його дерумунізації, коли вона стає частиною СРСР. З 1989-1991 рр. процес румунізації топонімічної спадщини знову стає ведучим; він посилюється у зв'язку з переходом країни з кирилиці на латиницю.

Висновки. Європейські країни, які постраждали від комуністичного режиму, перейменовували топоніми за подібним до України сценарієм. Перша хвиля відбулася наприкінці 80-х – на початку 90-х років минулого століття, а до другої призвела російська агресія проти України. Країни зрозуміли, що потрібно актуалізувати цей процес та позбуватися назв, що досі символізували комуністичну владу, росію та її імперські прагнення.

Литва та Латвія були серед тих країн, які пройшли основний етап декомунізації одразу після проголошення незалежності. Топонімам почали повертати історичні назви чи присвоювати імена національних героїв, інтелігенції, митців.

У Польщі процес перейменування радянських топонімів після проголошення незалежності відбувався досить стихійно. Місцева влада або мешканці ініціювали повернення топонімам назв міжвоєнного періоду або назв на честь національних героїв. Після ухвалення у 2016 році закону щодо заборони пропаганди комунізму та інших тоталітарних систем, через найменування громадських місць, знову постала потреба змінити назви топонімів, але цього разу це ініціювали виконавча влада та польський інститут національної пам'яті.

Натомість в Албанії декомунізація так і не відбулася, хоч і були заборонені тоталітарний режим і комуністична партія. Нездатність країни радикально порвати з жорстокою комуністичною диктатурою *спотворила її пам'ять про минуле та зашидила переходу від посттоталітарного суспільства до демократії*. Однак, в суспільстві вже виникають запити на перейменування топонімів. Так, в лютому 2022 року було зареєстровано петицію із закликом до влади заборонити прославляння колишньої албанської комуністичної диктатури, заборонити демонстрацію її символів, а також переглянути назви шкіл, вулиць, площ і установ.

Цікаво, що після вторгнення росії в Україну у знак солідарності з нами, ряд іноземних країн, як-от Польща, Чехія, Литва, Латвія, Швеція, Канада перейменовували вулиці та площі, на яких розташовуються російські дипломатичні представництва. Тепер ці вулиці носять назви: «Українських героїв», «Вільної України» чи «Героїчного Маріуполя». І хоча, попередні назви не були радянськими чи комуністичними, їх перейменування свідчить, наскільки вагомими значущими можуть бути назви наших вулиць.

Список використаних джерел:

1. Azaryahu M. Renaming the Past: Changes in "City Text" in Germany and Austria, 1945-1947 // History and Memory. 1990. Vol. 2. No. 2. P. 32–53.
2. Azaryahu M. The critical turn and beyond: the case of commemorative street naming // ACME: An International E-Journal for Critical Geographies [Electronic]. 2011. Vol. 10. No. 1. Pp. 28–33. URL: <http://www.acme-journal.org/index.php/acme/article/view/883/739> (дата звернення: 24.03.2025).
3. Gnatiuk O., Melnychuk A. (2020). Geopolitics of geographical urbanonyms: evidence from Ukrainian cities. Acta Universitatis Carolinae Geographia. 55(2). 255–268. Doi: <https://doi.org/10.14712/23361980.2020.19>.

4. Дерусифікація та декомунізація назв: як змінюються українські міста ti-ukraine.org. [https://ti-ukraine.org/research/derusyfikatsiya-ta-de...](https://ti-ukraine.org/research/derusyfikatsiya-ta-de-)
5. Закон України № 314-VIII «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті». Відомості Верховної Ради, 2015, № 25, ст. 190.
6. Закон України № 315-VIII «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років». Відомості Верховної Ради, 2015, № 25, ст.191.
7. Закон України № 316-VIII «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917 – 1991 років». Відомості Верховної Ради, 2015, № 26, ст.218.
8. Закон України № 317-VIII «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». Відомості Верховної Ради, 2015, № 26, ст. 219.
9. Лабінська Г. Топоніміка : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 274 с.
10. Шаблій О. Суспільна географія: книга четверта. У пошуках істини [Вибрані праці] Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2019. С.63-68.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТА ЛІСОВИХ ЛАНДШАФТІВ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ

Михайло МЕЛЬНИЙЧУК, Валентина СТЕЛЬМАХ, Ірина ЄРКО

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Луцьк, Україна

Abstract. *The scientific study substantiates and analyzes the transformation of agricultural and forest landscapes of the Lutsk district within its current borders during economic use. A set of measures aimed at reducing the impact and preserving landscapes is proposed.*

Keywords: *transformation, landscape, erosion, deflation.*

Постановка науково-практичної проблеми, актуальність, новизна дослідження. Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Форми впливу людського суспільства на природне середовище різноманітні, але їх можна об'єднати в декілька груп: землеробство, випас худоби, лісове господарство, будівництво, розробка корисних копалин та рекреаційне використання. Деякі з них, як-от будівництво і добування корисних копалин, займають порівняно малі території, але спричиняють значні зміни, часто повністю трансформуючи ландшафт. Інші, зокрема сільське та лісове господарство, змінюють довкілля менш радикально, проте охоплюють значно більші площі. [2].

У роботі вперше детально проаналізовано трансформацію сільськогосподарських та лісових ландшафтів Луцького району в сучасних межах. Досліджено питання ефективнішого використання ландшафтів у народному господарстві та розроблено комплекс заходів для зменшення антропогенного впливу й збереження ландшафтів.

Питання антропогенізації природних зон України частково розглядалися в галузевих науках, зокрема геолого-геоморфологічного (П. А. Тутковський; В. Г. Бондарчук) та геоботанічного (Е. М. Лавренко; І. Х. Удра) напрямків. Серед комплексних досліджень недостатньо оцінена монографія «Нариси про природу і сільське господарство Українського Полісся» - перша спроба вивчення сільськогосподарських ландшафтів окремої природної зони України. Пізніше роль антропогенного чинника у перебудові ландшафтних комплексів розглядалася в працях Ф.М. Мількова, О.М. Маринича, П.Г. Шищенка, І.О. Запольського, Б.М. Лісецького, С.І. Кукурудзи, Г.І. Денисика, О.В. Тімця, В.М. Петліна та ін [6].

Основи теорії глобального антропогенного ландшафтознавства розроблені Ф. М. Мільковим. Його головним завданням є вивчення процесів антропогенізації ландшафтної сфери Землі в цілому та її окремих варіантів. Регіональне антропогенне ландшафтознавство перебуває на стадії становлення й активних наукових пошуків. Воно формується завдяки розвитку регіональних досліджень антропогенних ландшафтів. Суть таких досліджень – у вирішенні трьох основних завдань і пов'язаних з ним проблем: